

*Małgorzata Iwanicz-Drozdowska
Wojciech Konat
Iwona Sowińska*

ANALIZA POLITYKI STÓP PROCENTOWYCH PROWADZONEJ PRZEZ BANKI KOMERCYJNE

Podstawowe założenia

W niniejszym artykule zbadano związek między:

- ❖ zmianą wartości depozytów podmiotów niefinansowych a wysokością i zmianą stosowanego przez banki komercyjne oprocentowania depozytów;
- ❖ zmianą wartości należności i należności zagrożonych od osób prywatnych i podmiotów gospodarczych a wysokością i zmianą stosowanego przez banki komercyjne oprocentowania kredytów.

Do analizy wykorzystano **dane z 35 banków komercyjnych**, które odpowiedziały na ankietę BFG dotyczącą oferowanego przez nie oprocentowania.

Banki komercyjne podzielono na 3 grupy: banki „duże”, banki „małe” oraz banki zagraniczne. Podział banków komercyjnych według wskazanych poniżej kryteriów został dokonany według stanu na 30 czerwca 2000 roku.

Do **grupy banków „dużych”** zaliczono banki spełniające następujące kryteria:

- ❖ suma bilansowa powyżej 1.500.000 tys. zł,
- ❖ ogólnokrajowa sieć oddziałów,
- ❖ udział kapitału zagranicznego w kapitale akcyjnym poniżej 95%.

Do **grupy banków „małych”** zaliczono banki spełniające następujące kryteria:

- ❖ suma bilansowa poniżej 1.500.000 tys. zł,
- ❖ brak ogólnokrajowej sieci oddziałów,
- ❖ udział kapitału zagranicznego w kapitale akcyjnym poniżej 95%.

Grupa banków zagranicznych obejmuje banki, w których udział kapitału zagranicznego w kapitale akcyjnym jest wyższy niż 95%.

W opracowaniu uwzględniono **oprocentowanie depozytów i kredytów** obowiązujące w dniach: 30 września i 31 grudnia 1999 roku oraz 31 marca i 30 czerwca 2000 roku.

W związku ze znacznym zróżnicowaniem produktów oferowanych przez poszczególne banki przyjęto następujące zasady:

- ❖ wykorzystano w analizie zmienne stopy procentowe,
- ❖ dla depozytów – wybrano jako reprezentatywne oprocentowanie dla rachunków: a vista osób fizycznych, ROR, depozytów 1-miesięcznych, 3-miesięcznych, 6-miesięcznych oraz 12-miesięcznych,

Bezpieczny Bank

- ❖ dla kredytów – analizowano oprocentowanie dla kredytów rocznych dla osób prywatnych i podmiotów gospodarczych.

Stopy procentowe zarówno dla depozytów, jak i dla kredytów odniesiono do WIBOR-u 3-miesięcznego¹⁾.

1. Banki „duże”

Grupa banków „dużych” obejmuje 11 banków.

W najmniejszym stopniu zwiększyło się oprocentowanie depozytów na żądanie, co w związku ze zwiększonym ryzykiem płynności należy uznać za korzystne. Najwyższa zmiana oprocentowania dotyczyła depozytów 6-miesięcznych, co może być wyrazem oczekiwań odnośnie do okresu, po którym można spodziewać się spadku inflacji.

Negatywnie należy ocenić natomiast zmniejszenie różnicy w badanym okresie między stopą WIBOR-u 3-miesięcznego a stopami procentowymi depozytów terminowych. W przypadku najwyższej oprocentowanych depozytów 12-miesięcznych pieniądź pozyskiwany na rynku międzybankowym był jednak nadal o ponad 4,30 punktu procentowego droższy od pieniądza pozyskiwanego od klientów niefinansowych. Dla porównania, we wrześniu 1999 roku różnica ta dla analizowanej grupy banków wynosiła 4,87 punktu procentowego. Nawet po uwzględnieniu konieczności odprowadzania rezerwy obowiązkowej, kosztów związanych z funduszem ochrony środków gwarantowanych Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz wydatkami na obsługę klientów detalicznych, koszt pieniądza pozyskiwanego na rynku międzybankowym jest wyższy niż od klienta detalicznego. Stopa procentowa

Tabela 1. Średnie oprocentowanie depozytów w grupie banków „dużych” w okresie od 30 września 1999 roku do 30 czerwca 2000 roku (w %)

Oprocentowanie z:	a vista	ROR	1 miesiąc	3 miesiące	6 miesięcy	12 miesięcy
30 września 1999	5,95	8,43	10,58	10,83	10,98	11,45
31 grudnia 1999	6,40	8,64	11,90	12,67	12,88	13,30
31 marca 2000	6,40	8,73	12,73	13,43	13,75	14,10
30 czerwca 2000	6,50	8,73	12,98	13,61	13,94	14,30
Zmiana w p.p. (30 czerwca 2000 – 30 września 1999)	0,55	0,30	2,41	2,78	2,97	2,85
Różnica w p.p. między oprocentowaniem depozytów a WIBOR-em 3M z dnia:						
30 września 1999	-10,37	-7,89	-5,75	-5,49	-5,35	-4,87
30 czerwca 2000	-12,10	-9,87	-5,62	-4,99	-4,66	-4,30

Źródło: Dane prasowe i otrzymane z banków; opracowanie własne.

Konsultacje dla banków

Tabela 2. Średnie oprocentowanie kredytów w grupie banków „dużych” w okresie od 30 września 1999 roku do 30 czerwca 2000 roku (w %)

Oprocentowanie z:	Kredyty dla osób prywatnych	Prowizja	Kredyty dla podmiotów gospodarczych	Prowizja
30 września 1999	20,44	1,61	17,37	1,34
31 grudnia 1999	22,66	1,61	20,12	1,34
31 marca 2000	23,14	1,61	20,81	1,34
30 czerwca 2000	23,24	1,61	20,87	1,34
Zmiana w p.p. (30 czerwca 2000 – 30 września 1999)	2,80	–	3,50	–
Różnica w p.p. między oprocentowaniem kredytów a WIBOR-em 3M z dnia:				
30 września 1999	4,12	X	1,05	X
30 czerwca 2000	4,64	X	2,27	X

Źródło: Dane prasowe i otrzymane z banków; opracowanie własne.

skorygowana tylko o stopę rezerwy obowiązkowej²⁾ dla depozytów 12-miesięcznych wynosi 15,05%, tj. o 3,55 punktu procentowego mniej niż stopa WIBOR-u 3-miesięcznego na koniec czerwca 2000 r.

Mimo iż banki „duże” zwiększyły w analizowanym okresie w większym stopniu oprocentowanie kredytów dla podmiotów gospodarczych niż kredytów dla osób prywatnych, oprocentowanie tych ostatnich kształtowało się na znacznie wyższym poziomie.

Banki „duże” w większym stopniu podwyższyły również **oprocentowanie kredytów niż depozytów bankowych**. Wyjątek stanowiło oprocentowanie depozytów 6- i 12-miesięcznych, które wzrosło w większym stopniu niż oprocentowanie kredytów dla podmiotów gospodarczych (odpowiednio o 0,05 i 0,17 punktu procentowego). Wzrost ich oprocentowania był również wyższy niż wzrost stawek WIBOR-u 3-miesięcznego w tym okresie.

Do analizy wpływu zmian oprocentowania na dynamikę depozytów i należności przyjęto różne okresy w celu uchwycenia czasu reakcji klientów (tzn. określonego przesunięcia czasowego) na wprowadzoną przez banki zmianę oprocentowania.

Można zauważyć korelację między skalą wzrostu oprocentowania a dynamiką liczby rachunków i wartości depozytów bieżących. Także w przypadku obu analizowanych kategorii należności można zauważyć związek między zmianą ich oprocentowania a dynamiką ich wartości. Wzrost wartości należności w grupie banków „dużych” był niższy niż w sektorze, przy czym banki „duże” podniosły oprocentowanie kredytów dla osób prywatnych i dla podmiotów gospodarczych w największym stopniu. W przypadku depozytów terminowych takiej zależności nie zaobserwowano. Być może mimo wyższego wzrostu stóp procentowych dla depozytów terminowych

Bezpieczny Bank

Tabela 3. Porównanie zmiany średniego oprocentowania depozytów i kredytów w grupie banków „dużych” i sektorze banków komercyjnych ze zmianą liczby rachunków, wartości depozytów i należności

	Depozyty bieżące	Depozyty terminowe	Należności od osób prywatnych	Należności zagrożone od osób prywatnych	Należności od podmiotów gospodarczych	Należności zagrożone od podmiotów gospodarczych
Banki „duże”						
Zmiana oprocentowania (p.p.)*	0,37	2,54	2,70	–	3,43	–
Wzrost (%)**	0,20%	9,73%	17,64%	38,90%	6,91%	5,90%
Wzrost liczby rachunków (%)**	6,94%	14,70%	–	–	–	–
Sektor						
Zmiana oprocentowania (p.p.)*	0,60	2,38	2,24	–	2,56	–
Wzrost wartości (%)**	0,77%	10,40%	18,35%	40,30%	8,22%	9,85%
Wzrost liczby rachunków (%)**	7,52%	16,52%	–	–	–	–

Źródło: Dane NBP, prasowe i otrzymane z banków; opracowanie własne.

* W okresie wrzesień 1999 – marzec 2000 roku.

** W okresie grudzień 1999 – czerwiec 2000 roku.

w grupie banków „dużych” niż średnio w sektorze ich niższy wzrost to efekt oferowania przez banki „duże” niższego oprocentowania niż w innych wyodrębnionych grupach banków komercyjnych.

Warto zwrócić także uwagę na dużo wyższy wzrost liczby rachunków niż wartości depozytów. Może być kilka tego przyczyn, m.in. wzrost liczby tzw. martwych rachunków, zubożenie klientów banków, otwieranie rachunków przez mniej zamożną część społeczeństwa, a w przypadku depozytów bieżących i ROR – zablokowanie większej części środków na znacznie wyżej oprocentowanych lokatach terminowych.

2. Banki „małe”

Grupa banków „małych” obejmuje 16 banków.

Według stanu na dzień 30 września 1999 roku **banki „małe” oferowały najwyższe w sektorze oprocentowanie depozytów bieżących i terminowych.** W ciągu kolejnych 9 miesięcy sytuacja ta nie zmieniła się, a różnice w oprocentowaniu oferowanym przez „małe” banki w stosunku do innych, wyodrębnionych w opracowaniu grup banków, uległy dalszemu zwiększeniu. Szczególnie wysoki wzrost na-

Konsultacje dla banków

Tabela 4. Średnie oprocentowanie depozytów w grupie banków „małych” w okresie od 30 września 1999 roku do 30 czerwca 2000 roku (w %)

Oprocentowanie z:	a vista	ROR	1 miesiąc	3 miesiące	6 miesięcy	12 miesięcy
30 września 1999	7,20	9,17	10,75	11,30	11,87	12,56
31 grudnia 1999	7,90	9,93	12,62	13,28	13,72	14,31
31 marca 2000	8,10	9,96	13,09	14,38	14,21	14,73
30 czerwca 2000	8,27	9,75	13,73	14,38	14,67	15,15
Zmiana w p.p. (30 czerwca 2000 – 30 września 1999)	1,06	0,58	2,98	3,08	2,80	2,59
Różnica w p.p. między oprocentowaniem depozytów a WIBOR-em 3M z dnia:						
30 września 1999	-9,12	-7,15	-5,57	-5,02	-4,45	-3,76
30 czerwca 2000	-10,33	-8,85	-4,87	-4,23	-3,93	-3,45

Źródło: Dane prasowe i otrzymane z banków; opracowanie własne.

stąpił w przypadku depozytów krótkoterminowych. **Niepokojący jest również fakt, że oprocentowanie wkładów a vista kształtowało się na koniec czerwca 2000 roku na poziomie najwyższym w sektorze.**

Na dzień 30 czerwca 2000 roku banki „małe” wykazywały najmniejszą różnicę między oferowanym przez nie oprocentowaniem depozytów a kosztem po-

Tabela 5. Średnie oprocentowanie kredytów w grupie banków „małych” w okresie od 30 września 1999 roku do 30 czerwca 2000 roku (w %)

Oprocentowanie z:	Kredyty dla osób prywatnych	Prowizja	Kredyty dla podmiotów gospodarczych	Prowizja
30 września 1999	19,53	1,71	18,85	1,36
31 grudnia 1999	20,81	1,71	20,00	1,36
31 marca 2000	21,23	1,71	20,56	1,36
30 czerwca 2000	21,63	1,71	20,95	1,36
Zmiana w p.p. (30 czerwca 2000 – 30 września 1999)	2,10	–	2,10	–
Różnica w p.p. między oprocentowaniem kredytów a WIBOR-em 3M z dnia:				
30 września 1999	3,21	X	2,53	X
30 czerwca 2000	3,03	X	2,35	X

Źródło: Dane prasowe i otrzymane z banków; opracowanie własne.

Bezpieczny Bank

zyskania środków na rynku międzybankowym. W przypadku depozytów **12-miesięcznych** różnica ta wynosiła 3,45 punktu procentowego, a po skorygowaniu o stopę rezerwy obowiązkowej – 2,64 punktu procentowego.

Oprocentowanie kredytów dla osób prywatnych zostało zwiększone w mniejszym stopniu niż stopy procentowe wszystkich depozytów terminowych. W analizowanym okresie zmniejszyła się także różnica między oprocentowaniem kredytów w tej grupie banków a średnimi stawkami WIBOR-u 3-miesięcznego. Ze względu na gorszą pozycję konkurencyjną banki te pożyczają środki z rynku międzybankowego zazwyczaj drożej niż wynikałoby to ze średnich stawek WIBOR-u. Jeśli uwzględnimy ten fakt to analizowana różnica będzie jeszcze mniejsza. Mniejsza niż w innych grupach banków zmiana oprocentowania kredytów może zatem w efekcie niekorzystnie wpłynąć na wyniki finansowe osiągnięte przez „małe” banki.

W analizowanym okresie nie zaobserwowano związku między zmianami oprocentowania depozytów i kredytów a dynamiką ich wartości w bankach z grupy „małych”. Wyższa dynamika depozytów terminowych wynikała z nominalnie korzystniejszego ich oprocentowania niż w pozostałych grupach ban-

Tabela 6. Porównanie zmiany średniego oprocentowania depozytów i kredytów w grupie banków „małych” i w sektorze banków komercyjnych ze zmianą liczby rachunków, wartości depozytów i należności

	Depozyty bieżące	Depozyty terminowe	Należności od osób prywatnych	Należności zagrożone od osób prywatnych	Należności od podmiotów gospodarczych	Należności zagrożone od podmiotów gospodarczych
Banki „małe”						
Zmiana oprocentowania (p.p.)*	0,84	2,35	1,70	–	1,71	–
Wzrost (%)**	-3,65%	36,65%	10,04%	29,77%	4,32%	11,50%
Wzrost liczby rachunków (%)**	46,83%	78,69%	–	–	–	–
Sektor						
Zmiana oprocentowania (p.p.)*	0,60	2,38	2,24	–	2,56	–
Wzrost wartości (%)**	0,77%	10,40%	18,35%	40,30%	8,22%	9,85%
Wzrost liczby rachunków (%)**	7,52%	16,52%	–	–	–	–

Źródło: Dane NBP, prasowe i otrzymane z banków; opracowanie własne.

* W okresie wrzesień 1999 – marzec 2000 roku.

** W okresie grudzień 1999 – czerwiec 2000 roku.

Konsultacje dla banków

ków. W przypadku depozytów bieżących wyższe stopy procentowe nie były jednak najistotniejszym czynnikiem wpływającym na decyzje klientów. Banki „małe” posiadające mniej rozwinięte kanały dystrybucji i gorszą ofertę produktów nie mogły z sukcesem konkurować ceną, a więc przegrywały z bankami z pozostałych grup.

3. Banki zagraniczne

Grupa banków zagranicznych obejmuje 8 banków.

W okresie wrzesień 1999 – czerwiec 2000 roku średnia stopa oprocentowania wkładów a vista kształtowała się na niezmiennym poziomie 4,63%. W grupie depozytów terminowych w największym stopniu zostało zwiększone oprocentowanie depozytów 6-miesięcznych (tak jak w przypadku banków „dużych”).

Na koniec września 1999 roku różnica między stawką WIBOR-u 3-miesięcznego a stopami oprocentowania depozytów 12-miesięcznych wynosiła 5,17 punktu procentowego. Natomiast w czerwcu 2000 roku różnica ta dla analizowanej grupy banków osiągnęła poziom 5,48 punktu procentowego i kształtowała się na poziomie wyższym od obserwowanego w grupie banków „dużych” i „małych”.

Największy wzrost – o 3,26 punktu procentowego – odnotowano w przypadku kredytów dla podmiotów gospodarczych. Natomiast stopy procentowe kredytów dla osób prywatnych wzrosły o 2,83 punktu procentowego. Prowizje zarówno od kredytów dla podmiotów gospodarczych, jak i osób prywatnych w okresie od 30 września 1999 roku do 30 czerwca 2000 roku nie zmieniły się i wyniosły odpowiednio 0,87% i 1,89%.

Grupa banków zagranicznych w porównaniu z grupą banków „małych” i „dużych” na dzień 30 czerwca 2000 roku oferowała najkorzystniejsze oprocentowanie kredytów dla podmiotów gospodarczych oraz osób prywatnych.

Tabela 7. Średnie oprocentowanie depozytów w grupie banków zagranicznych w okresie od 30 września 1999 roku do 30 czerwca 2000 roku (w %)

Oprocentowanie z:	a vista	ROR	1 miesiąc	3 miesiące	6 miesięcy	12 miesięcy
30 września 1999	4,63	7,17	10,37	11,31	11,49	11,15
31 grudnia 1999	4,63	7,50	12,17	13,30	13,32	12,75
31 marca 2000	4,63	7,33	12,00	13,53	13,75	13,12
30 czerwca 2000	4,63	7,33	12,00	13,57	13,92	13,12
Zmiana w p.p. (30 czerwca 2000 – 30 września 1999)	–	0,17	1,63	2,27	2,43	1,97
Różnica w p.p. między oprocentowaniem depozytów a WIBOR-em 3M z dnia:						
30 września 1999	-11,70	-9,15	-5,95	-5,01	-4,83	-5,17
30 czerwca 2000	-13,98	-11,27	-6,60	-5,03	-4,68	-5,48

Źródło: Dane prasowe i otrzymane z banków; opracowanie własne.

Bezpieczny Bank

Tabela 8. Średnie oprocentowanie kredytów w grupie banków zagranicznych w okresie od 30 września 1999 roku do 30 czerwca 2000 roku (w %)

Oprocentowanie z:	Kredyty dla osób prywatnych	Prowizja	Kredyty dla podmiotów gospodarczych	Prowizja
30 września 1999	17,85	1,89	17,76	0,87
31 grudnia 1999	20,16	1,89	21,81	0,87
31 marca 2000	20,46	1,89	20,74	0,87
30 czerwca 2000	20,68	1,89	21,01	0,87
Zmiana w p.p. (30 czerwca 2000 – 30 września 1999)	2,83	1,89	3,26	0,87
Różnica w p.p. między oprocentowaniem kredytów a WIBOR-em 3M z dnia:				
30 września 1999	1,53	X	1,44	X
30 czerwca 2000	2,08	X	2,41	X

Źródło: Dane prasowe i otrzymane z banków; opracowanie własne.

Na uwagę zasługuje wzrost liczby rachunków dla depozytów bieżących i terminowych w porównaniu ze wzrostem liczby rachunków w sektorze. Można to tłumaczyć wzrastającym zaufaniem klienta detalicznego do grupy banków z przeważającym kapitałem zagranicznym z jednej strony oraz rosnącym zainteresowaniem banków zagranicznych segmentem klientów detalicznych z drugiej strony. Niepokojący jest natomiast wzrost wartości należności zagrożonych – wyższy niż w sektorze. Dynamiki tych należności wynosiły odpowiednio 62,4% – dla należności zagrożonych od osób prywatnych i 31,8% – dla należności zagrożonych od podmiotów gospodarczych.

Podsumowanie i wnioski

Bankowy Fundusz Gwarancyjny jako instytucja gwarantująca depozyty jest zainteresowany **zależnością między wysokością oprocentowania oferowanego przez bank a jego kondycją ekonomiczno-finansową.**

Konsekwencje polityki oprocentowania prowadzonej przez banki dla systemu gwarantowania depozytów polegają głównie na wzroście ewentualnych zobowiązań Funduszu z tytułu wypłaty środków gwarantowanych. Wiąże się to ze zdecydowanie wyższym przyrostem depozytów gwarantowanych – w niektórych bankach uznanych za zagrożone – niż przeciętnie w sektorze. Z przedstawionej analizy wynika jednak, że dzieje się tak w nielicznych przypadkach. Dla wielu klientów tradycyjnie rozumiane bezpieczeństwo depozytów ma większe znaczenie niż stosunkowo nieduży wzrost ich rentowności.

Wzrost konkurencji na rynku finansowym, przejawiający się m.in. trudnościami w pozyskaniu klientów, prowadzi do oferowania klientom coraz korzystniejszych stóp

Konsultacje dla banków

Tabela 9. Porównanie zmiany średniego oprocentowania depozytów i kredytów w grupie banków zagranicznych i w sektorze banków komercyjnych ze zmianą liczby rachunków, wartości depozytów i należności

	Depozyty bieżące	Depozyty terminowe	Należności od osób prywatnych	Należności zagrożone od osób prywatnych	Należności od podmiotów gospodarczych	Należności zagrożone od podmiotów gospodarczych
Banki zagraniczne						
Zmiana oprocentowania (p.p.)*	0,08	2,02	2,61	–	2,98	–
Wzrost (%)**	10,94%	4,25%	26,01%	63,42%	17,53%	31,78%
Wzrost liczby rachunków (%)**	23,64%	33,82%	–	–	–	–
Sektor						
Zmiana oprocentowania (p.p.)*	4,93	2,38	2,24	–	2,56	–
Wzrost wartości (%)**	0,77%	10,40%	18,35%	40,30%	8,22%	9,85%
Wzrost liczby rachunków (%)**	7,52%	16,52%	–	–	–	–

Źródło: Dane NBP, prasowe i otrzymane z banków; opracowanie własne.

* W okresie wrzesień 1999 – marzec 2000 roku.

** W okresie grudzień 1999 – czerwiec 2000 roku.

procentowych. Zjawisko to może przyczynić się do zmniejszenia marży odsetkowej i w konsekwencji do spadku rentowności działania „małych” banków komercyjnych, nie wpływając jednocześnie na poziom bazy depozytowej. Z badań przeprowadzonych przez BFG wynika bowiem, iż korelacja między wzrostem oprocentowania depozytów i kredytów a dynamiką ich wartości jest niższa niż w ubiegłym roku. Oznacza to, iż w znacznie większym stopniu na poziom dynamiki wpływają czynniki pozafinansowe, tj.: dostępność, jakość oraz różnorodność oferowanych produktów bankowych. Dlatego też banki, o mniejszym potencjale, nie powinny konkurować ceną, ponieważ może to pogorszyć ich kondycję finansową. Istotniejsze jest zwrócenie uwagi na jakość i dostępność oferowanych produktów oraz ich dopasowanie do rzeczywistych potrzeb klientów.

Przypisy

- ¹⁾ Wybrano stawki WIBOR-u 3-miesięcznego z racji małych różnic między nim a stawkami WIBOR-u 1- i 6-miesięcznego.
- ²⁾ Stopę skorygowaną wyliczono według formuły: stopa procentowa depozytu/(1 – stopa rezerwy obowiązkowej).